

KEKI
KENNISCENTRUM
KINDERRECHTEN

De participatiecirkel

Een participatieproces met kinderen en jongeren: hoe dan?

**Aan de hand van 21 reflectievragen teken je als Vlaamse
beleidsmedewerker de krijtlijnen uit voor een participatieproces.**

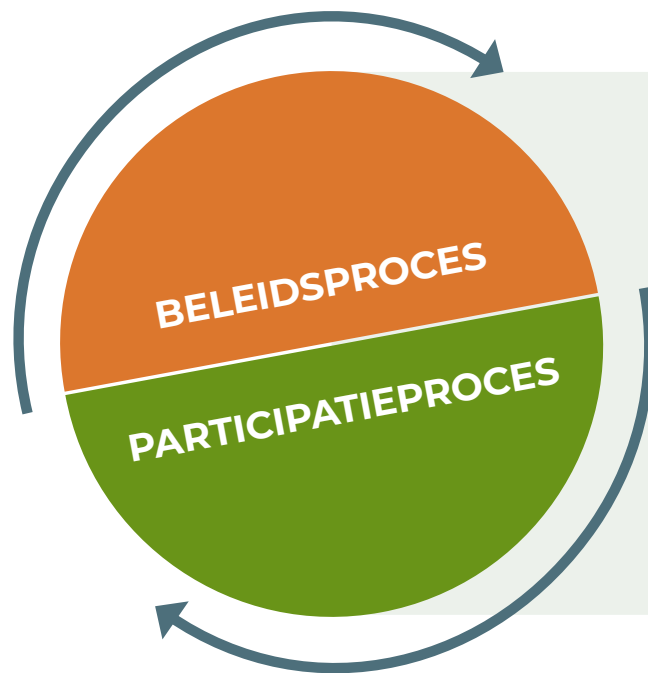
Beleidsparticipatie?

Beleidsparticipatie staat voor het betrekken van kinderen en jongeren ...

VOORDAT een beslissing genomen wordt en oprecht met hun inbreng aan de slag gaan.

ZODAT een beslissing genomen wordt die aansluit bij wat kinderen en jongeren zelf belangrijk vinden.

NADAT een beslissing genomen werd, met de mogelijkheid om gemaakte keuzes in vraag te stellen en weer opnieuw te beginnen.

Beleid kan zowel een directe als indirecte impact hebben op kinderen en jongeren.

Geef jij mee vorm aan dat beleid? Dan kan jij, samen met jouw collega's, met de participatiecirkel en deze leidraad aan de slag.

Inhoud

1 Pagina 4

Waarom vorm geven aan een participatieproces met kinderen en jongeren?

- **Kinderen en jongeren hebben ook een stem** Pagina 4
- **Het resultaat is een sterker beleid** Pagina 4
- **Participatie is een kinderrecht** Pagina 5

2 Pagina 8

Participatie als een open proces

3 Pagina 9

Aan de slag met de participatiecirkel

- **Tips om aan de slag te gaan** Pagina 10
- **De bouwstenen** Pagina 11

Waarom vorm geven aan een participatieproces met kinderen en jongeren?

Kinderen en jongeren hebben ook een stem

1 op de 5 inwoners in Vlaanderen is jonger dan 18 jaar. Dit is een grote groep, die niet wordt gehoord via traditionele verkiezingen. Meerderjarigen hebben al vaak het gevoel dat ze niet betrokken worden bij beleidsbeslissingen en dat hun stem amper gehoord wordt. Voor minderjarigen is dit nog meer het geval.

Beleidsparticipatie van kinderen en jongeren is een manier om vorm te geven aan een democratie waarbij je rekening houdt met alle burgers.

In de samenleving nemen vooral (bepaalde) volwassenen een machtspositie in: ze nemen meestal de (belangrijke) beslissingen, kunnen stemmen tijdens verkiezingen ... Kinderen en jongeren hebben minder mogelijkheden om hun mening te geven. **Door kinderen en jongeren te betrekken bij je beleidsproces, speel je in op de bestaande machtsverhoudingen en herverdeel je de macht.**

Het resulteert in een sterker beleid

Participatie van kinderen en jongeren ...

- geeft je een inkijk in de leefwereld van kinderen en jongeren: zij zijn de experts van hun eigen leefwereld.
- zorgt voor meer out-of-the-box-denken: kinderen en jongeren denken vaak voorbij de potentiële moeilijkheden die volwassenen heel snel zien.

Kinderen en jongeren denken in participatieprocessen vaak uit zichzelf aan de noden en wensen van andere doelgroepen, en niet enkel aan hun eigen belang. Participatie kan er ook voor zorgen dat de uiteindelijke **beslissing ook meer gedragen** wordt omdat ...

- kinderen en jongeren meer inzicht hebben in de redenen van de beslissing.
- de beslissing meer aansluit bij de ervaringen, noden en belangen van kinderen en jongeren.

Participatie is een kinderrecht

Verschillende bepalingen uit het Kinderrechtenverdrag vormen samen het recht op participatie.

De hoeksteen van het recht op participatie is **artikel 12 van het Kinderrechtenverdrag**:

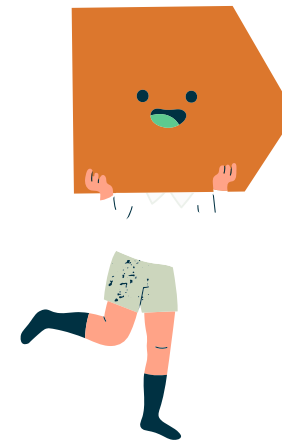
“De Staten die partij zijn, verzekeren het kind dat in staat is zijn of haar eigen mening te vormen, het recht die mening vrijelijk te uiten in alle aangelegenheden die het kind betreffen, waarbij aan de mening van het kind passend belang wordt gehecht in overeenstemming met zijn of haar leeftijd en rijpheid.”

Belangrijk om te onthouden zijn volgende elementen over het recht om gehoord te worden:

- Het geldt voor ieder kind in staat om zijn of haar eigen mening te vormen.
- Het is van toepassing in alle aangelegenheden met een impact op het kind.
- Het gaat niet enkel om luisteren naar hun mening, maar er moet ook een passend gewicht aan gegeven worden in overeenstemming met de leeftijd en maturiteit van het kind.

Ook volgende bepalingen uit het Kinderrechtenverdrag hebben betrekking op participatie:

- recht op vrije meningsuiting (artikel 13)
- de vrijheid van gedachte (artikel 14)
- de vrijheid van vereniging (artikel 15)
- en recht op (passende) informatie (artikel 17)

Het recht op participatie vind je ook terug in de Belgische Grondwet:

“Elk kind heeft recht zijn mening te uiten in alle aangelegenheden die het aangaan; met die mening wordt rekening gehouden in overeenstemming met zijn leeftijd en zijn onderscheidingsvermogen.” (artikel 22bis Grondwet)

Kinderrechten zijn de rode draad van deze leidraad. Als beleidsmaker vervul je jouw **juridische verplichting** om kinderen en jongeren te betrekken bij beslissingen die hen aanbelangen (artikel 12, Kinderrechtenverdrag). Je kan daarnaast ook jouw **maatschappelijke verantwoordelijkheid** vervullen: het versterken van de positie van alle kinderen en jongeren in de maatschappij.

WAT BETEKENT DIT IN DE PRAKTIJK?

Sta regelmatig stil bij de mogelijke impact van je beleid op kinderen en jongeren. En ga na of je voldoende weet over het perspectief van kinderen en jongeren op deze uitdaging.

Wel: het perspectief van kinderen en jongeren meenemen in beleidsprocessen met een (in)directe impact op kinderen en jongeren

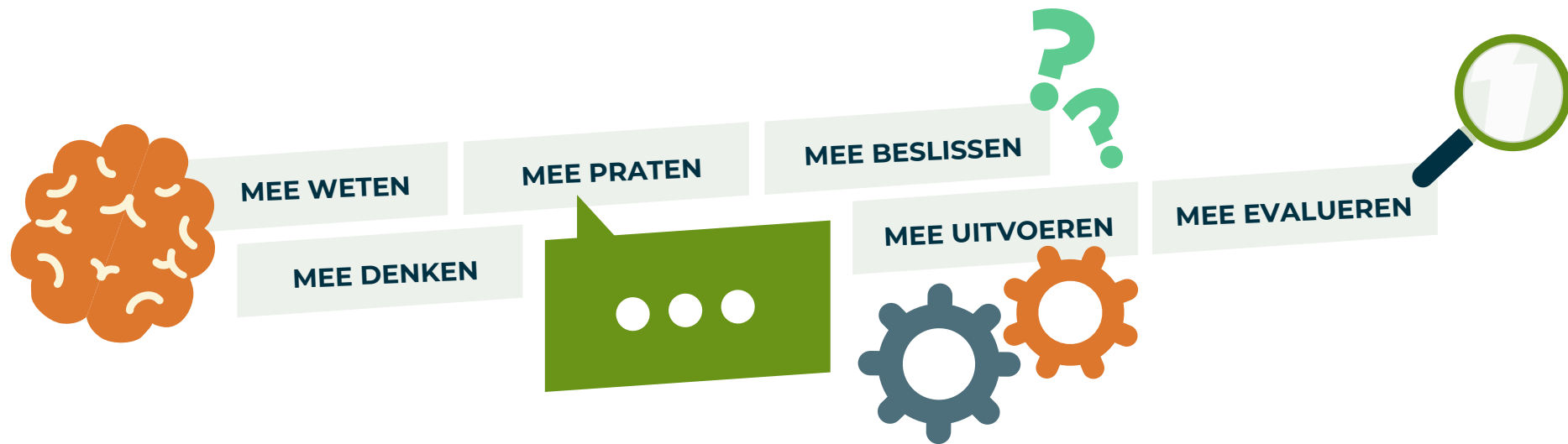
Niet: altijd zelf in interactie gaat met kinderen en jongeren

Het kan ook gaan om:

- Indirecte participatie van kinderen en jongeren, bv. via organisaties die werken met kinderen en jongeren.
- Raadplegen van onderzoek over de maatschappelijke uitdaging, de (mogelijke) impact op kinderen en jongeren en het perspectief van kinderen en jongeren hierop.
- Raadplegen van resultaten van eerdere participatieprocessen.
- Het zelf organiseren of uitbesteden van een diepgaande studie over het perspectief van kinderen en jongeren op een maatschappelijke uitdaging.
- ...

Niet: de beslissing altijd volledig in handen leggen van kinderen en jongeren.

Kinderen en jongeren kunnen verschillende rollen hebben:

Samengevat:

Door in te zetten op beleidsparticipatie van kinderen en jongeren, zet je zelf al in op de realisatie van hun recht op participatie. Om dit recht op participatie op een kindvriendelijke manier te realiseren, is het belangrijk om rekening te houden met hun rechten en enkele voorwaarden voor goede en betekenisvolle participatie in acht te nemen. Deze rechten en voorwaarden zijn verwerkt in de verschillende stappen van de participatiecirkel. Het is belangrijk dat deze voorwaarden bijzondere aandacht krijgen bij het plannen en uitvoeren van het participatieproces.

Participatie als een open proces

Een participatieproces vraagt tijd, ruimte en flexibiliteit. En in het bijzonder **durven openstaan voor de meningen van burgers waaronder ook kinderen en jongeren**. Het is een uitdagend proces waarbij zoeken en reflectie centraal staan.

Deze leidraad helpt je om de krijtlijnen voor een participatieproces uit te tekenen.

Al naargelang de keuzes die jullie maken, zullen bepaalde vragen meer tijd vragen of net overgeslagen kunnen worden.

Het is een oefening in het afleren van wat we denken te weten, en in plaats daarvan open te zijn om de perspectieven van kinderen en jongeren tot hun recht te laten komen.

Aan de slag met de participatiecirkel

De participatiecirkel gidst je doorheen het ontwerpen, uitvoeren of evalueren van een participatieproces met kinderen en jongeren. **Er is zowel oog voor de praktische beslissingen als de randvoorwaarden voor een geslaagd proces!** Sommige vragen zullen enkel relevant zijn als je voor directe participatie kiest.

Als ondersteuning kan je het **invuldocument** gebruiken. Doorloop je sommige vragen liever in een andere volgorde? Dat kan uiteraard ook.

Ga van start met deze leidraad vóór aanvang van een beleidsproces. Zo heb je het meeste kans op een succesvol participatief proces. Is het proces al begonnen? Ook dan moedigen we je aan om aan de slag te gaan met de reflectievragen. Het kan je altijd inzichten geven en van koers doen veranderen.

Tips om aan de slag te gaan

Bekijk de participatiecirkel als team.

Wie je mee aan tafel brengt, zal verschillend zijn voor ieder beleidsproces.

Dit zijn enkele personen die interessant kunnen zijn om het proces mee uit te tekenen:

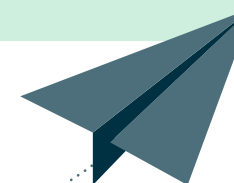
- De beleidsmedewerkers die inhoudelijk aan het onderwerp werken.
- Een collega die al ervaring heeft met beleidsparticipatie.
- Een communicatiemedewerker.
- Kinderen en jongeren zelf, of hun vertegenwoordigende organisaties.

Voorzie voldoende tijd

Zet de participatiecirkel als volwaardig punt op de agenda of beter nog: las een specifiek overleg in. Afhankelijk van jullie eerdere ervaring en de maatschappelijke uitdaging, zal dit alles meer of minder tijd in beslag nemen. Plan een startoverleg van 1,5 uur en bespreek als team hoe jullie het verdere verloop inplannen.

Doorloop je dit proces graag met een externe begeleider? Je kan hiervoor aankloppen bij het Kenniscentrum Kinderrechten. Stuur een e-mail naar info@keki.be.

DE BOUWSTENEN

Aan de basis van elk participatieproces, liggen een gedeelde taal, visie en verwachting. Dit vormen de bouwstenen van het proces.

De bouwstenen helpen jou om meer zicht te krijgen op ...

- hoe jij en je organisatie kijken naar beleidsparticipatie van kinderen en jongeren.
- de redenen waarom je de stem van kinderen en jongeren wil betrekken in je beleidswerk.
- de rechten van kinderen en jongeren in een participatieproces.
- de vaardigheden die nodig zijn om het perspectief van kinderen en jongeren mee te nemen in je beleidswerk.
- gelijkwaardige participatie van kinderen en jongeren en machtsverhoudingen.

Door als team deze zaken in kaart te brengen en hierover uit te wisselen, creëer je de fundamenten voor het effectieve participatieproces.

Welke elementen van een participatieve basishouding zijn ontwikkeld bij jezelf en welke wil je verder ontwikkelen?

Hoe realiseer je je participatieproces op een kindvriendelijke manier?

Waarom betrek je kinderen en jongeren?

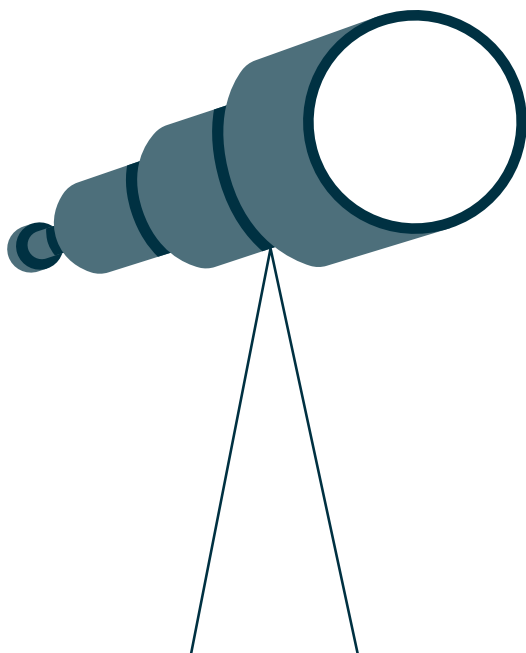
Hoe zorg je ervoor dat alle kinderen en jongeren gelijkwaardig kunnen participeren?

Wat verstaan jij en je team onder participatie van kinderen en jongeren?

Bouwsteen 1: Wat verstaan jij en je team onder participatie van kinderen en jongeren?

- Hoe verstaan jullie participatie?
- Welke collega's hebben kennis over en ervaring met participatie van kinderen en jongeren?
- In welke mate is er een draagvlak voor participatie?

Voor je aan je participatieproces begint, is het goed om stil te staan bij **jouw visie op participatie van kinderen en jongeren**. Wat ben jij bereid te doen om het perspectief van kinderen en jongeren mee te nemen in je beleidswerk? Daarnaast zijn niet enkel jouw eigen houding en visie van belang. **Ook die van jouw collega's zijn belangrijk**. Veel hangt af van de mogelijkheden binnen jouw organisatie om het perspectief van kinderen en jongeren een plaats te geven.

Hierover uitwisselen resulteert in een gedeelde taal en duidelijke verwachtingen.

Welke elementen van een participatieve basishouding zijn ontwikkeld bij jezelf en welke wil je verder ontwikkelen?

Hoe realiseer je je participatieproces op een kindvriendelijke manier?

Waarom betrek je kinderen en jongeren?

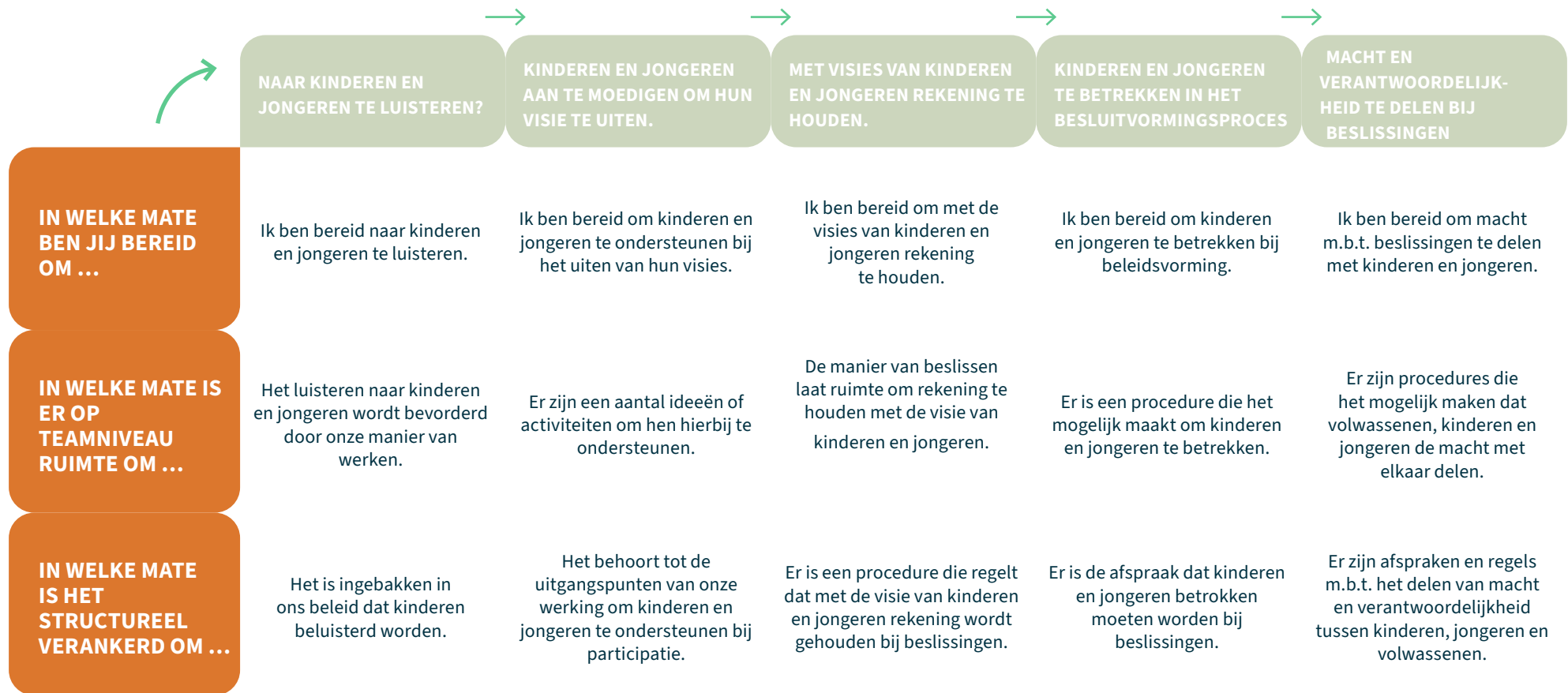
Hoe zorg je ervoor dat alle kinderen en jongeren gelijkwaardig kunnen participeren?

Wat verstaan jij en je team onder participatie van kinderen en jongeren?

Wissel uit:

- Waar bevinden jij en je team zich? Is er een verschil?
- Waar willen jullie je bevinden?
- Wat moet er veranderen om meer mogelijkheden structureel in te bedden?

(Gebaseerd op het model van Schier)

Het is niet noodzakelijk om steeds een stapje verder te gaan. Kijk steeds naar de doelen en maak zo gerichte keuzes over de rol van kinderen en jongeren.

Bouwsteen 2: Waarom betrek je kinderen en jongeren?

- **Waarom willen kinderen en jongeren betrokken worden? Zijn dit dezelfde redenen?**

Het is belangrijk om verschillende doelen na te streven met je participatieproces. Er zijn verschillende soorten:

- **Juridische doelen:** voldoen aan wettelijke verplichtingen, kinderrechten realiseren in de praktijk, kinderen in de mogelijkheid stellen om hun rechten uit te oefenen en af te dwingen indien nodig.
- **Beleidsdoelen:** ontvangen signalen en/of de verzamelde input laten doorwegen op het beleidsproces en zo vormgeven aan een democratie waar burgers deelhebben aan het beleid.
- **Inhoudelijke doelen:** achterhalen wat er speelt in de leefwereld van kinderen en jongeren en zo tot betere beslissingen komen.
- **Pedagogische doelen:** de machtspositie van kinderen en jongeren vergroten, kinderen en jongeren trainen in bepaalde competenties, zoals reflecteren over relevante thema's, een mening vormen, naar andere personen luisteren en openstaan voor ieders mening, en kinderen en jongeren bijleren over hun recht op participatie en andere kinderrechten.
- **Politieke doelen:** betrokkenheid van kinderen en jongeren voorzien om te voldoen aan politieke verwachtingen.

Wanneer je enkel gestuurd wordt door een politieke motivatie is er sprake van schijnparticipatie. Kinderen en jongeren dienen dan als decoratie van jouw beleid, zonder daadwerkelijk inspraak te hebben. Als je je participatieproces enkel organiseert voor pedagogische doelen, spreek je beter over educatieve projecten in plaats van over beleidsparticipatie.

Welke elementen van een participatieve basishouding zijn ontwikkeld bij jezelf en welke wil je verder ontwikkelen?

Hoe realiseer je je participatieproces op een kindvriendelijke manier?

Waarom betrek je kinderen en jongeren?

Hoe zorg je ervoor dat alle kinderen en jongeren gelijkwaardig kunnen participeren?

Wat verstaan jij en je team onder participatie van kinderen en jongeren?

Bouwsteen 3: Welke elementen van een participatieve basishouding zijn ontwikkeld bij jezelf en welke wil je verder ontwikkelen?

- Wat zijn volgens jou elementen van een participatieve basishouding?
- Wat zijn jouw sterktes? Wat zijn de sterktes van jullie als team?
- Waar wil jij graag in groeien? En jullie als team?

Hoe je omgaat met kinderen en jongeren, bepaalt de mate waarin ze hun recht op participatie kunnen realiseren. **Een participatieve en faciliterende houding is essentieel.** Dit is vooral belangrijk als je zelf rechtstreeks aan de slag gaat met kinderen en jongeren. Maar ook als je vanop afstand het participatieproces aanstuurt en opvolgt, bepaalt je houding veel van hoe je staat tegenover participatie, (de waarde van) de inbreng van kinderen en jongeren.

Enkele eigenschappen van een participatieve basishouding:

- Je reflecteert over je eigen houding en visie, en je bent bereid bij te leren van wat kinderen en jongeren aanbrenge.
- Je hebt respect voor de mening van kinderen en jongeren en neemt deze mening ernstig.
- Je kan een vertrouwelijke omgeving creëren waarin kinderen en jongeren zich veilig voelen om deel te nemen aan de activiteit.
- Je hebt aandacht voor de interactie tussen kinderen en jongeren.
- Je stuurt de vraagstelling niet te veel.

Tips

- De werkgroep participatie van het Intersectoraal Regionaal Overleg Jeugdhulp (IROJ) ontwikkelde een [grabbelbox](#) om aan de hand van zeventig kaarten, negen kenmerken van een participatieve basishouding te verkennen. Hoewel deze voornamelijk gericht zijn op hulpverleners, kunnen zij ook voor participatieprocessen nuttig zijn.
- [Sam vzw](#) schreef een [visietekst](#) over de negen essentiële kenmerken van een participatieve basishouding.

Welke elementen van een participatieve basishouding zijn ontwikkeld bij jezelf en welke wil je verder ontwikkelen?

Hoe realiseer je je participatieproces op een kindvriendelijke manier?

Waarom betrek je kinderen en jongeren?

Hoe zorg je ervoor dat alle kinderen en jongeren gelijkwaardig kunnen participeren?

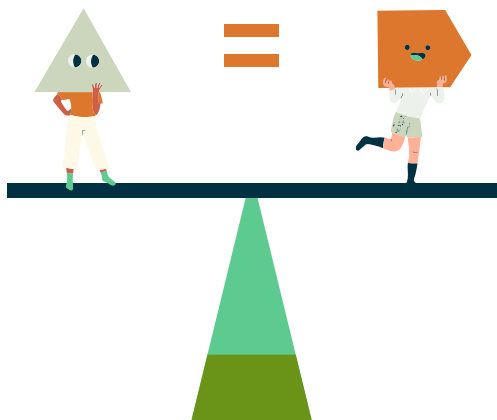
Wat verstaan jij en je team onder participatie van kinderen en jongeren?

Bouwsteen 4: Hoe zorg je ervoor dat alle kinderen en jongeren gelijkwaardig kunnen participeren?

- Hoe zorg je dat alle kinderen zich veilig voelen om te participeren?
- Hoe ga je inspelen op groepsdynamieken?

Machtsverhoudingen gaan over hoe groepen of individuen zich tegenover elkaar verhouden: sterker, zwakker of in evenwicht? Machtsverhoudingen bestaan tussen groepen (bv. volwassenen vs kinderen en jongeren) maar ook tussen individuen binnen eenzelfde groep:

- Een volwassene bepaalt in een participatieproces vaak het kader en heeft zo meer invloed op het eindresultaat dan kinderen en jongeren.
- Binnen een groep kan er een onevenwicht optreden tussen bijvoorbeeld meer en minder zelfzekere en mondige kinderen en jongeren, kinderen met of zonder een participatiecultuur thuis, op school of in hun vrije tijd ...

Gelijkwaardige participatie vraagt aandacht voor deze verhoudingen, omdat ze sommige kinderen en jongeren extra kwetsbaar maken. Kinderen en jongeren in kwetsbare situaties kunnen hun participatierechten vaak niet of minder goed realiseren. Het is belangrijk om hierop in te zetten. Aandacht voor machtsverhoudingen is nodig in verschillende aspecten van het participatieproces. Denk maar aan de keuze van werkvormen, de persoon die het proces begeleidt, de rol die je geeft aan kinderen en jongeren ...

Welke elementen van een participatieve basishouding zijn ontwikkeld bij jezelf en welke wil je verder ontwikkelen?

Hoe realiseer je je participatieproces op een kindvriendelijke manier?

Waarom betrek je kinderen en jongeren?

Hoe zorg je ervoor dat alle kinderen en jongeren gelijkwaardig kunnen participeren?

Wat verstaan jij en je team onder participatie van kinderen en jongeren?

Bouwsteen 5: Hoe realiseer je je participatieproces op een kindvriendelijke manier?

- Hoe kijken kinderen en jongeren naar de volgende voorwaarden en wanneer is voor hen een voorwaarde gerealiseerd?
- Hoe betrek je deelnemende kinderen en jongeren bij de invulling van deze voorwaarden?

Het VN-Kinderrechtencomité verduidelijkte in zijn Algemene Commentaar nr. 12 welke voorwaarden nageleefd moeten worden om het recht op participatie op een kindvriendelijke manier te realiseren.

- Wees **transparant** en **informeer kinderen en jongeren** over hun recht op participatie, de manier waarop ze kunnen participeren, de doelstelling en de mogelijke impact van het participatieproces.
- Zorg ervoor dat participatie in het proces **vrijwillig** blijft. Kinderen en jongeren zijn niet verplicht te participeren. Laat kinderen en jongeren toe om uit het proces te stappen.
- Ga **respectvol** om met de visie van kinderen en jongeren en maak ruimte voor hun eigen ideeën en activiteiten.
- Betrek kinderen en jongeren bij **zaken die relevant zijn voor hun leven** en waarbij ze kunnen terugvallen op hun eigen kennis, vaardigheden en competenties. Geef kinderen en jongeren de ruimte om zelf te bepalen welke kwesties relevant en belangrijk zijn voor hen.
- Zorg voor een **kindvriendelijke plek** en werkvormen aangepast aan de capaciteiten van de kinderen.
- Zorg voor een **inclusief** participatieproces, waarbij ook kinderen en jongeren in diverse levensomstandigheden kunnen deelnemen, zonder discriminatie en op een cultuursensitieve manier.
- Zorg voor voldoende **training** voor de begeleiders van het participatieproces, maar ook voor de kinderen en jongeren zelf.
- Neem maatregelen voor een **veilige situatie**.
- **Koppel terug** naar de kinderen en jongeren over de manier waarop rekening gehouden is met hun visie.

Welke elementen van een participatieve basishouding zijn ontwikkeld bij jezelf en welke wil je verder ontwikkelen?

Hoe realiseer je je participatieproces op een kindvriendelijke manier?

Waarom betrek je kinderen en jongeren?

Hoe zorg je ervoor dat alle kinderen en jongeren gelijkwaardig kunnen participeren?

Wat verstaan jij en je team onder participatie van kinderen en jongeren?

Daarnaast is ook onder andere het recht op privacy belangrijk (artikel 16 IVRK): je mag bijvoorbeeld geen gegevens van deelnemende kinderen en jongeren naar buiten brengen, zonder dat ze zelf of hun ouder of opvoedingsverantwoordelijke hier toestemming voor gegeven hebben.

Deze rechten en voorwaarden zijn verwerkt in de verschillende stappen van de participatiecirkel. Het is belangrijk dat deze voorwaarden bijzondere aandacht krijgen bij het plannen en uitvoeren van het participatieproces.

STAP 1 DE MAATSCHAPPELIJKE UITDAGING BEPALEN

- Hoe bepaal je de maatschappelijke uitdaging?
- Welke inhoudelijke focus kies je voor jouw participatieproces?

2 DOELGROEP BEPALEN EN BEREIKEN

DE STAPPEN

5 EVALUEREN EN TERUGKOPPELEN

3 HET PARTICIPATIEPROCES UITTEKENEN

4 HET PARTICIPATIEMOMENT VORMGEVEN

Hoe bepaal je de maatschappelijke uitdaging?

- Hoe ga je kinderen en jongeren hun perspectief meenemen bij het formuleren van de probleemstelling?
- Hoe kan je (structureel) meer oog hebben voor wat leeft bij kinderen en jongeren?

Het recht tot participatie is niet beperkt tot het informeren en betrekken van kinderen en jongeren bij het bedenken van oplossingen voor een probleem. **Kinderen en jongeren kunnen ook een bijdrage leveren aan het bepalen van de maatschappelijke uitdaging.** Er zijn verschillende manieren om maatschappelijke uitdagingen te definiëren:

- **Top down:** je bepaalt als beleidsmedewerker zelf rond welke maatschappelijke uitdaging je aan de slag wilt gaan.
- **Bottom up:** je vertrekt vanuit een open houding en van onderuit.

Bottom-up participatie kan op verschillende manieren tot stand komen. Kinderen en jongeren kunnen zichzelf organiseren en zelf signalen geven naar het beleid en de samenleving toe. De schoolstakingen voor het klimaat zijn een bekend voorbeeld.

Bottom-up werken heeft enkele voordelen:

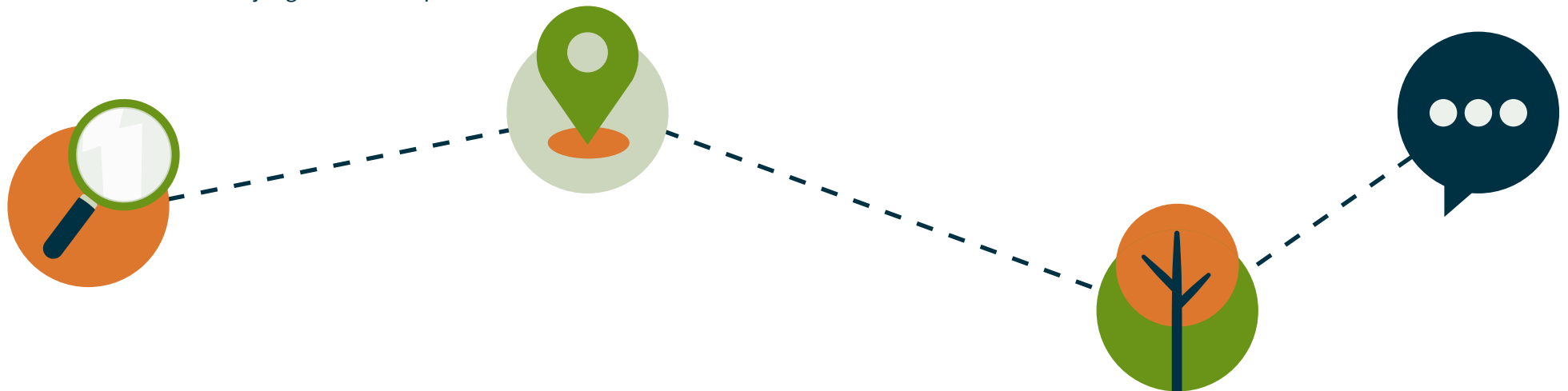
- Het toont de interesse van kinderen en jongeren aan in thema's die vaak niet meteen gelinkt worden aan hen. Bij participatie van kinderen en jongeren wordt vaak gedacht aan onderwijs en vrije tijd, terwijl zij ook vaak geïnteresseerd zijn in minder voor de hand liggende thema's, zoals mobiliteit, discriminatie en armoede.
- Kinderen en jongeren zijn experts in hun leefwereld, en kunnen dan ook het beste aangeven wat zij belangrijk vinden.
- Het verhoogt de betrokkenheid van kinderen en jongeren in het latere proces.

Bottom-up werken betekent echter niet dat je als beleidsmedewerker een passieve rol inneemt en wacht op signalen van kinderen en jongeren. Kinderen en jongeren moeten weten dat ze hun mening kunnen geven, ook als die niet expliciet gevraagd wordt, en dat ze met hun mening bij het beleid terecht kunnen. Daarnaast is het nodig om na te denken hoe je met deze signalen aan de slag kan gaan in je beleidswerk.

Uiteraard bestaan er ook mengvormen. Kinderen en jongeren kunnen bv. ook hun input geven bij een van bovenaf vastgelegde beleidskeuze, om de beleidsvraag helder te krijgen. De uitdaging kan zo verder geconcretiseerd worden.

Er bestaan **verschillende methodes** om een onderwerp af te bakenen en daarbij verschillende doelgroepen te betrekken. We sommen er enkele op waarmee je een noden-behoefteanalyse kan opmaken. Je krijgt dan zicht op thema's en uitdagingen waar kinderen en jongeren (on)rechtstreeks belang bij hebben en waarvoor participatie van kinderen en jongeren nodig is.

- **Belevingsonderzoek:** Belevingsonderzoek geeft inzicht in hoe kinderen en jongeren hun leefwereld beleven. Het toont hoe zij op een eigen manier in de wereld staan en er betekenis aan geven. Om in kaart te brengen wat kinderen en jongeren belangrijk vinden, kan je er zelf een opzetten of je verdiepen in bestaande belevingsonderzoeken. Organisaties zoals [Bataljong](#), [Kind en Samenleving](#), [Netwerk tegen Armoede](#) en het [Kenniscentrum Kinderrechten](#) hebben hierin expertise. Ook kennisinstellingen, hogescholen en universiteiten, hebben deze expertise.
- **Plaatsbezoek:** Je kan ontdekken waar kinderen en jongeren belang bij hebben door bij basiswerkingen langs te gaan. Praktijkwerkers weten vaak waar de knelpunten zitten.
- **Omgevingsanalyse:** Als je kinderen en jongeren wil bevragen over een beleidsthema, bijvoorbeeld de werking van de stad of de ruimtelijke omgeving, kan je eerst door middel van een omgevingsanalyse nagaan wat er op dat vlak al bestaat en hoe de huidige ruimte beleefd wordt. Als je bijvoorbeeld een participatieproject wil opstarten over de vormgeving van een plein, is een omgevingsanalyse noodzakelijk om de huidige ruimte te bestuderen. Als voorbereiding voor het Vlaams Jeugd- en Kinderrechtenbeleidsplan [maakt het Departement Cultuur, Jeugd en Media telkens een omgevingsanalyse op](#).
- Zet een **adviesgroep** op waarbij kinderen en jongeren als mede-onderzoeker vanaf het begin mee de maatschappelijke uitdaging bepalen. Je kan dit op verschillende manieren organiseren. De universiteit van Swansea ontwikkelde [een handleiding](#) met een voorstel hoe je kinderrechtenonderzoek met kinderen en jongeren kan aanpakken.

Veel kinderen en jongeren weten niet waar ze terecht kunnen met hun bezorgdheden voor het beleid, of zijn zich er niet van bewust dat hun stem ook belangrijk is. Het is belangrijk om hier ruimte voor te creëren. Veranker het opvangen van deze signalen structureel in je werking.

Welke inhoudelijke focus kies je voor jouw participatieproces?

- **Wat is de impact van de maatschappelijke uitdaging op kinderen en jongeren?**
- **Welke informatie is beschikbaar over het perspectief van kinderen en jongeren?**
- **Geldt deze informatie voor alle kinderen en jongeren?**
- **Sluit het thema aan bij de leefwereld van kinderen en jongeren?**
- **Op welke manier ga je aan de slag met de input van kinderen en jongeren in je verdere beleidsproces?**

Een **goed afgebakend onderwerp dat aansluit bij de leefwereld van kinderen en jongeren is essentieel voor een goed participatieproces.**

Een beleidsproces kan abstract of complex zijn. Het is niet haalbaar of nuttig om kinderen en jongeren bij ieder aspect van het beleidsproces te betrekken. Baken het onderwerp van je participatieproces duidelijk af. Over welke zaken ken je het perspectief van kinderen en jongeren al en welke vragen staan nog open? Bij welke onderwerpen of deelvragen biedt participatie de grootste meerwaarde?

Om ervoor te zorgen dat het beleid inspeelt op de noden van kinderen en jongeren, is het in deze fase belangrijk om eerst na te gaan wat de impact is van de maatschappelijke uitdaging op kinderen en jongeren. Ook thema's die niet vaak direct gelinkt worden aan kinderen en jongeren kunnen een impact hebben op hen. Wat kan je hierover terugvinden in statistieken, onderzoek en beleidsrapporten?

Ook is het belangrijk om na te gaan of er al informatie beschikbaar is over het perspectief van kinderen en jongeren, bijvoorbeeld uit eerdere participatieprocessen.

Denk aanvullend ook na over de manier waarop je de input gaat verwerken in je beleidsproces. Wat heb je nodig om jouw beleid voor te bereiden, te bepalen of uit te voeren? Wordt de input verwerkt in regelgeving of andere concrete acties? Concrete verandering op beleidsniveau is niet altijd mogelijk. Soms betekent impact ook:

- een bestaand inzicht bevestigen;
- een nieuw inzicht krijgen;
- inspiratie krijgen;
- je blik verruimen;
- aandacht vestigen op een ervaring van kinderen en jongeren.

Bevraag kinderen en jongeren niet steeds over hetzelfde onderwerp, dit werkt **participatiemoedheid** in de hand.

VN-Kinderrechtencomité, Algemene Commentaar nr. 12:

“**Relevant:** kinderen en jongeren hebben het recht om betrokken te worden bij zaken die relevant zijn voor hun leven en waarbij ze kunnen terugvallen op hun eigen kennis, vaardigheden en competenties. Daarnaast moet er ook ruimte gecreëerd worden waar kinderen en jongeren zelf kunnen bepalen welke kwesties relevant zijn voor hen.”

Tips

Wetenschappelijk onderzoek naar kinderen en jongeren in Vlaanderen en België vind je hier:

- [Jeugdonderzoeksplatform \(JOP\)](#): Het Jeugdonderzoeksplatform verzamelt jeugdonderzoek in Vlaanderen.
- [Vlaamse kinderrechtenmonitor](#): De Vlaamse kinderrechtenmonitor brengt de situatie van kinderen en jongeren in Vlaanderen in beeld aan de hand van een set vaste indicatoren. Het gaat over domeinen waarvoor de Vlaamse Overheid bevoegd is, zoals gezinsleven, onderwijs en gezondheid.
- [Nationale kinderrechtenindicatoren](#) (Nationale Commissie voor de Rechten van het Kind): De nationale kinderrechtenindicatoren brengen uiteenlopende gegevens met betrekking tot kinderen en jongeren in België samen.
- [Statbel](#): Statbel verzamelt statistieken over verschillende thema's, waaronder (de evolutie van de) bevolking, nationaliteiten en verkeersslachtoffers.
- [Statbel Junior](#): Statbel junior vertaalt deze statistieken voor kinderen en jongeren.
- [Kenniscentrum Kinderrechten](#): Het Kenniscentrum Kinderrechten verspreidt kennis en onderzoek m.b.t. kinderrechten.

Voor Europa is hier onderzoek te vinden:

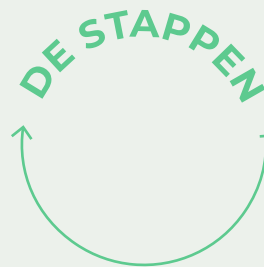
- [YouthWiki](#): Overzicht van nationaal jeugdbeleid over acht belangrijke actiedomeinen: onderwijs en opleiding, werkgelegenheid en ondernemerschap, gezondheid en welzijn, participatie, vrijwilligerswerk, sociale integratie, jeugd en de wereld, en creativiteit en cultuur.
- [Eurydice](#): Vergelijkende rapporten over specifieke onderwerpen, indicatoren en statistieken, nieuws en artikelen op het gebied van onderwijssystemen in Europa.

STAP 2 DOELGROEP BEPALEN EN BEREIKEN

- Op wie heeft het beleid (on)rechtstreeks invloed?
- Welke kinderen en jongeren betrek je?
- Hoe zorg je ervoor dat ook kinderen en jongeren in maatschappelijk kwetsbare situaties betrokken worden?
- Hoe overtuig je kinderen en jongeren om deel te nemen?

1 DE MAATSCHAPPELIJKE UITDAGING BEPALEN

3 HET PARTICIPATIEPROCES UITTEKENEN

4 HET PARTICIPATIEMOMENT VORMGEVEN

5 EVALUEREN EN TERUGKOPPELEN

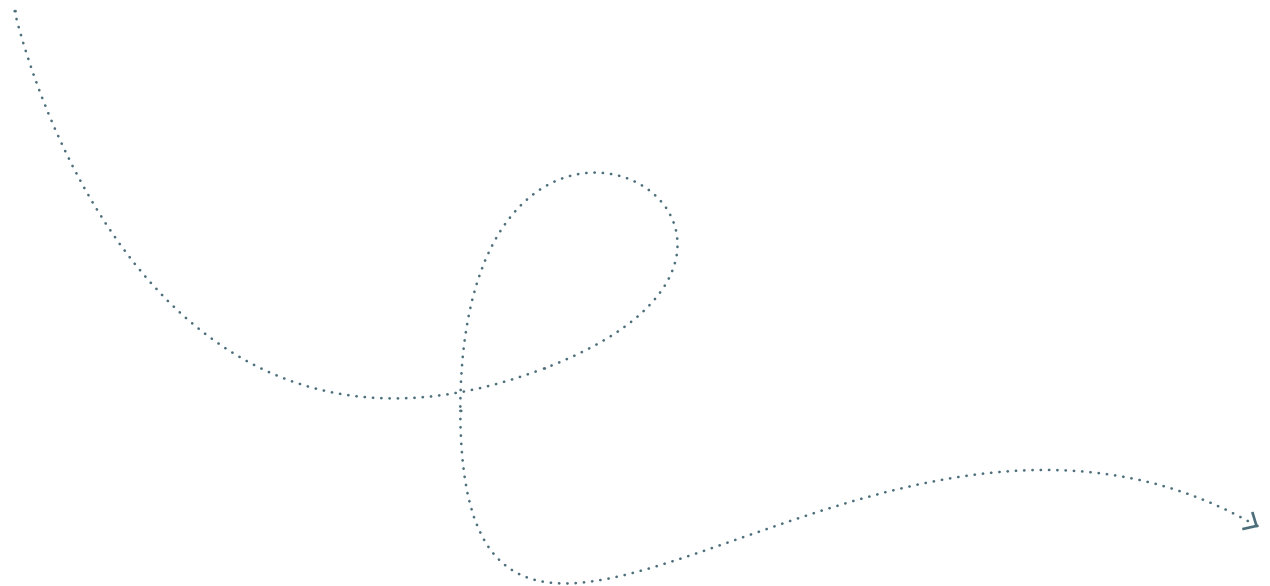
Op wie heeft het beleid (on)rechtstreeks invloed?

- **Wie heeft belang bij het beleid?**
- **Welke informatie is beschikbaar over de belangengroepen?**
- **Wie wil je betrekken in je participatieproces?**

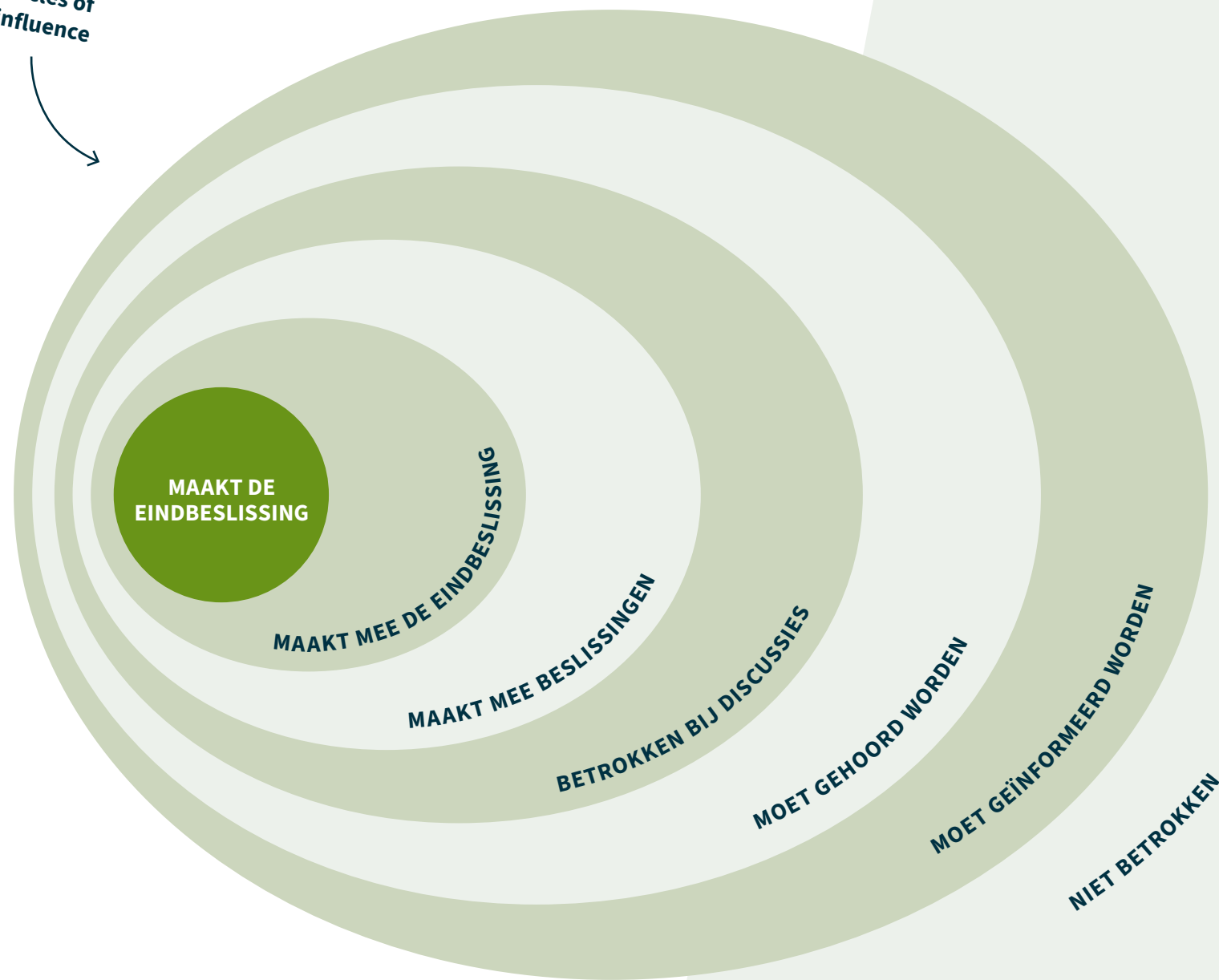
Wanneer je door een kinderrechtenbril kijkt, verscherpt je aandacht voor kinderen en jongeren als specifieke (doel)groep. Het is een zeer diverse groep. Hoewel we in deze leidraad focussen op kinderen en jongeren, willen we ook de andere groepen in de samenleving niet uit het oog verliezen. Alle relevante stakeholders kunnen bij het proces betrokken worden. **Het samenbrengen van verschillende perspectieven leidt tot een sterker beleid.**

Kinderen en jongeren staan er vaak voor open om rechtstreeks met andere groepen burgers in gesprek te gaan. Zij willen ook weten hoe anderen denken over zaken die iedereen aanbelangen. Als je hier vorm aan geeft, zorg je voor meer gedragenheid en een sterkere verankering van kinderrechten in de bredere samenleving.

Ga na op wie het beleid (on)rechtstreeks invloed heeft. Wie heeft belang bij het proces? Stel een stakeholderlijst samen. Je kan de **methodiek 'circles of influence'** gebruiken. Het is een eenvoudige methodiek om stakeholders te identificeren en hun mate van betrokkenheid te bepalen.

Circles of influence

Teken verschillende cirkels en noteer individueel op post-its de personen of groepen die rechtstreeks of onrechtstreeks gevolgen van jouw beleid ondervinden. Vervolgens bedenk je of deze persoon of groep moet worden betrokken, geïnformeerd, gehoord, etc. en plak je de post-it op de plaats waar jij denkt dat die hoort. Daarna bekijk je in groep of iedereen dezelfde persoon of groep personen in dezelfde cirkel heeft geplaatst. Wissel uit.

Welke kinderen en jongeren betrek je?

- Met welke subgroep van kinderen en jongeren wil je aan de slag gaan?
- Zijn er organisaties die hun belangen behartigen? Betrek je hen?
- Ga je met de kinderen en jongeren zelf aan de slag? Betrek je een bestaande groep of vorm je een nieuwe?
- Wat is de vereiste kennis en ervaring van de doelgroep (ervaring beleidsprocessen, communicatievaardigheden, scholingsniveau ...)?

Je kan beslissen om kinderen en jongeren zelf te betrekken in je participatieproces, hun belangenbehartigers, of een combinatie van beiden. In Vlaanderen zijn verschillende organisaties actief die de stem van kinderen en jongeren vertolken. Zij organiseren bijvoorbeeld zelf participatieve trajecten wanneer ze adviezen uitbrengen of standpunt innemen.

Hier zijn enkele vragen die je kunnen helpen om te bepalen of je kinderen en jongeren betreft of hun belangenbehartigers:

WAT IS DE BESCHIKBARE
TIJD EN RUIMTE?

SLUITEN HET
ONDERWERP EN HET
PARTICIPATIEPROCES AAN
BIJ DE LEEFWERELD, KENNIS
EN VAARDIGHEDEN VAN
KINDEREN EN JONGEREN?

WERDEN KINDEREN EN
JONGEREN AL EERDER
BETROKKEN? BETREK HEN
ENKEL ALS JE NIEUWE
VRAGEN HEBT, ZODAT ER
GEEN PARTICIPATIEMOEHEID
OPTREEDT.

BESTAAN ER ORGANISATIES
DIE – MET KINDEREN OF
JONGEREN - WERKEN ROND
JE MAATSCHAPPELIJKE
UITDAGING?

WERK JE MET BELANGENBEHARTIGERS VAN KINDEREN EN JONGEREN?

- Zorg er voor dat zij ook echt in contact staan met kinderen en jongeren uit de doelgroep én hun stem vertolken.

GA JE RECHTSTREEKS MET KINDEREN EN JONGEREN AAN DE SLAG? VERFIJN DAN DE KENMERKEN:

- Met welke eventuele subgroep van kinderen en jongeren wil je aan de slag gaan?
- Is er voor je participatieproces een bepaalde achtergrond, leeftijd, interesse, vaardigheden, kennis, omgeving ... vereist?
- Wil je een nieuwe groep van kinderen en jongeren samenbrengen?
- Of wil je met een bestaande groep werken (klasgroep, jeugdgroep, sportclub ...)?
 - Hoe zorg je voor een zo inclusief en divers mogelijke groep?
 - Welk soort groep sluit het meest aan bij je participatieproces?
 - Kunnen kinderen en jongeren die deel uitmaken van de groep zelf beslissen of ze deelnemen? Anders gesteld: blijft participatie vrijwillig?

Voor een geslaagd participatieproces kan een kleine groep voldoende zijn. Representativiteit is niet noodzakelijk. Het belangrijkste is dat je de doelgroepen die je wil bereiken, ook effectief betreft. Zorg ervoor dat alle kinderen en jongeren genoeg gehoord worden. Wees je wel bewust van de diversiteit in de samenleving. Elke stem vertegenwoordigt slechts een beperkte groep medeburgers.

Hoe zorg je ervoor dat ook kinderen en jongeren in maatschappelijk kwetsbare situaties betrokken worden?

- Welke kinderen en jongeren worden het vaakst gehoord? Hoe komt dat?
- Welke kinderen en jongeren worden (te) weinig gehoord? Hoe komt dat?
- Wil je deze laatste groep(en) ook betrekken in jouw participatieproces? Hoe zal je dat doen?

Kinderen en jongeren die in een maatschappelijk kwetsbare situatie opgroeien, botsen vaker op drempels om hun kinderrechten te realiseren. Deze 'kwetsbaarheid' kan heel uiteenlopend zijn. Het kan gaan om armoede, geweld, een migratieachtergrond, een genderidentiteit, minder mondig of taalvaardig zijn, opgroeien in jeugdhulp, als mantelzorger of met een handicap. Deze kinderen en jongeren vallen ook vaker uit de boot bij participatieprocessen. Het is nochtans belangrijk om ook hen te betrekken in participatieprocessen omdat hun ervaringen anders kunnen zijn. **Participatie moet bestaande patronen van discriminatie uit de weg gaan en moet steeds inclusief zijn.** Beschouw kinderen en jongeren in een kwetsbare situatie echter niet als een homogene groep.

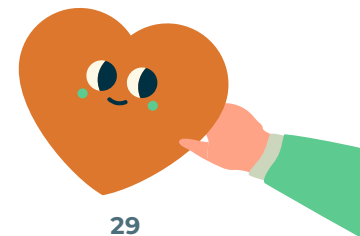
Afhankelijk van het onderwerp leent de situatie zich beter tot exclusief of inclusief betrekken van specifieke doelgroepen:

- Belangt het onderwerp vooral maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren aan? Dan kan je opteren om hen exclusief betrekken. Stem het participatieproces specifiek af op deze kinderen en jongeren. Focus extra op het creëren van vertrouwen en veiligheid.
- Kies je voor een inclusief participatieproces? Neem maatregelen om een zo gelijkwaardig mogelijk proces te garanderen voor alle kinderen en jongeren. Op die manier kan je (on)rechtstreeks bijdragen tot het wegwerken of verminderen van bepaalde uitsluitingsmechanismen.

Een participatieproces kan pas slagen wanneer kinderen en jongeren vertrouwen hebben in het beleid en in de (externe) begeleider. Omwille van negatieve ervaringen met uitsluitingsmechanismen is het vertrouwen in volwassenen vaak zoek. Het winnen van vertrouwen en het creëren van een veilige omgeving is dus een belangrijke eerste stap. Hiervoor zijn extra tijd, middelen en de juiste personen nodig. Werken via tussenpersonen, jongerenwerkingen en non-formele ontmoetingen aan bv. bushaltes of pleintjes kunnen je helpen om deze drempels te verkleinen. Verschillende organisaties en experts kunnen je ondersteunen.

Denk bij de organisatie van je participatieproces ook aan andere mogelijke drempels, zoals:

- toegangsnoden voor personen met een handicap (op vlak van vervoer, communicatie, toegang)
- en financiële drempels (zo zal bv. niet elke jongere de trein naar Brussel kunnen betalen).

“**Inclusief:** participatie moet bestaande patronen van discriminatie uit de weg gaan en moet steeds inclusief zijn. Ook moeten er opportuniteiten gerealiseerd worden voor gemarginaliseerde kinderen en jongeren om te participeren. Zij mogen dus niet gezien worden als een homogene groep. Iedereen moet de kans krijgen om te participeren, zonder discriminatie op gelijk welke grond en er moet voldoende rekening gehouden worden met cultuursensitiviteit.”

Tips

Binnen de Vlaamse Overheid bestaat al veel [expertise over toegangsnoden](#), waarop je eenvoudig beroep kan doen. In Vlaanderen en in het buitenland is er heel wat expertise om kinderen en jongeren in maatschappelijke kwetsbare positie te betrekken. Een aantal interessante bronnen:

- De [Koning Boudewijnstichting](#) en [UNICEF België](#) bundelden [17 ervaringen uit projecten waar kinderen en jongeren in armoede aan deelnamen](#).
- Demos vzw bundelde o.a. [10 bruikbare participatieve methodieken voor kinderen en jongeren in een kwetsbare situaties](#).
- De Ambrassade ontwikkelde samen met de Vlaamse Dienst Speelpleinwerk en Demos een [toolbox diversiteit](#) om te werken aan een inclusievere jeugdwerking.
- Het Salto Youth Inclusion Resource Centre biedt een [overzicht van inclusie- en diversiteitstrainingen, publicaties en instrumenten voor het werken met kinderen en jongeren uit maatschappelijk kwetsbare situaties](#).
- Het ministerie van sociale ontwikkeling in Nieuw Zeeland deelde enkele praktische aanknopingspunten voor beleidsparticipatie in de publicatie [‘Involving Children – A guide to engaging children in decision making’](#). Er worden onder andere tips gegeven over specifieke obstakels in participatief werken met etnisch-culturele minderheden, zeer jonge kinderen, kinderen in instellingen, kinderen uit een landelijke omgeving en kinderen met een handicap.

Je kan ook beroep doen op organisaties in Vlaanderen die een nauwe band hebben met kinderen en jongeren in een maatschappelijk kwetsbare positie:

- [Arktos](#) is een expertisecentrum voor kinderen en jongeren van 6 tot 25 jaar voor wie de aansluiting op school, werk en samenleving moeilijker verloopt.
- [Uit De Marge vzw](#) ondersteunt kinderen en jongeren in een maatschappelijk kwetsbare situatie vanuit jeugdwerk en jeugdbeleid.
- [Lejo](#) wil jongeren in een maatschappelijk kwetsbare situatie emanciperen en ook de samenleving versterken op maat van jongeren.
- [Netwerk tegen Armoede](#) verenigt 61 organisaties waar mensen in armoede het woord nemen samen met het uiteindelijke doel armoede uit te bannen. Het Netwerk tegen Armoede zet de kennis en ervaring van mensen in armoede als basis voor zijn werking.
- [Cachet VZW](#) is een netwerk van jongeren met een persoonlijke ervaring in de jeugdhulp. Vanuit de ervaringen van jongeren en samen met de jongeren gaat Cachet vzw in gesprek met hulpverleners en beleidsmakers.
- ...

Hoe overtuig je kinderen en jongeren om deel te nemen?

- Sluit je participatieproces aan bij de leefwereld van kinderen en jongeren, zowel qua onderwerp als aanpak?
- Hoe bereik je de doelgroep die je wilt betrekken?
- Hoe waardeer je de inbreng en participatie van de kinderen en jongeren?

De uitdaging is om kinderen en jongeren te bereiken en hen warm te maken om deel te nemen aan je participatiemoment. Kinderen en jongeren bereiken met jouw participatievraag gebeurt anders wanneer je met een bestaande groep kinderen en jongeren wilt werken dan wanneer je groepen buiten een georganiseerde context wilt bereiken.

- Je kan kinderen en jongeren bereiken via **georganiseerde platformen** (school, sport, jeugdwerk). Dit is vaak een gemakkelijkere manier en vereist dat je in contact komt met leerkrachten, trainers of jeugdwerkers.
- Om kinderen en jongeren te bereiken **buiten deze contexten**, zijn er andere strategieën nodig. Denk na over de plaatsen waar je doelgroep aanwezig is en de kanalen die ze gebruikt: sociale media, een lokale krant, televisie ... Denk bijvoorbeeld aan Karrewiet voor kinderen, of aan het platform WAT WAT, een online platform met artikelen waar jongeren informatie, advies en hulp vinden over allerlei thema's.

Er staan beslist kinderen en jongeren te popelen om met jouw maatschappelijke uitdaging aan de slag te gaan. Maar je wil niet enkel hen bereiken. **Ook zij die niet intrinsiek gemotiveerd zijn, zijn een grote meerwaarde.**

Je kan kinderen en jongeren op verschillende manieren **warm maken** om deel te nemen aan je participatieproces. Enkele zaken die je kan doen:

- Voorzie een materiële beloning, zoals bv. een klein geschenk of een waardebon.
- Benadruk de leermogelijkheden.
- Zet de uniciteit in de picture.
- Creëer een bijzondere beleving: een bezoek aan een specifiek gebouw, een ontmoeting met een politicus.
- Werk een participatiemoment uit dat maximaal aansluit op hun leefwereld.
- Maak er een leuk moment van: samen eten, creatieve aanpakken, ruimte om vriendschappen op te bouwen.

Maak het heel toegankelijk, zowel in tijd als ruimte. Kies voor een kort engagement, beperk het tot de tijd die je nodig hebt, kies een locatie die voor hen gemakkelijk bereikbaar is, of ga zelf naar waar de kinderen en jongeren al zijn.

Hou bij het uitwerken van de communicatiestrategie rekening dat niet iedereen (goed) kan lezen, dat niet alle kinderen en jongeren het Nederlands even goed machtig zijn, en dat ook niet iedereen een smartphone of laptop en toegang tot internet heeft.

Bij participatie van kinderen en jongeren zijn het niet enkel de kinderen en jongeren zelf die overtuigd moeten worden, maar ook de ouders.

Zeker in het geval van (jonge) kinderen moeten zij overtuigd worden. Puur logistiek staan zij bijvoorbeeld misschien in voor het vervoer van en naar de participatiemomenten. Hecht ook belang aan de ouders in de communicatie.

Kinderen en jongeren kunnen natuurlijk ook net zeer gemotiveerd zijn om deel te nemen aan je participatieproces. Het is mogelijk dat ze vaker willen samenkomen dan de momenten die jij voorzien hebt. Enerzijds is het belangrijk dat kinderen en jongeren zelf inspraak hebben in de manier waarop ze participeren. Anderzijds is het nodig om de participatiemomenten te beperken tot wat voor jou en je collega's haalbaar is. **Maak samen afspraken over wanneer het participatieproces stopt en wat jullie samen gaan doen.**

STAP 3 HET PARTICIPATIEPROCES UITTEKENEN

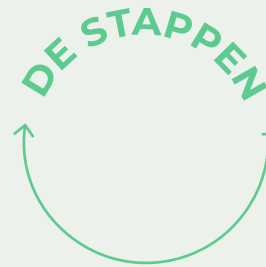
- In welke fase(s) van het beleidsproces wil je kinderen en jongeren betrekken?
- Welke rol hebben de betrokken kinderen en jongeren?
- Welke vorm(en) kies je voor het participatieproces?

2 HET PARTICIPATIEPROCES UITTEKENEN

1 DE MAATSCHAPPELIJKE UITDAGING BEPALEN

4 HET PARTICIPATIEMOMENT VORMGEVEN

5 EVALUEREN EN TERUGKOPPELEN

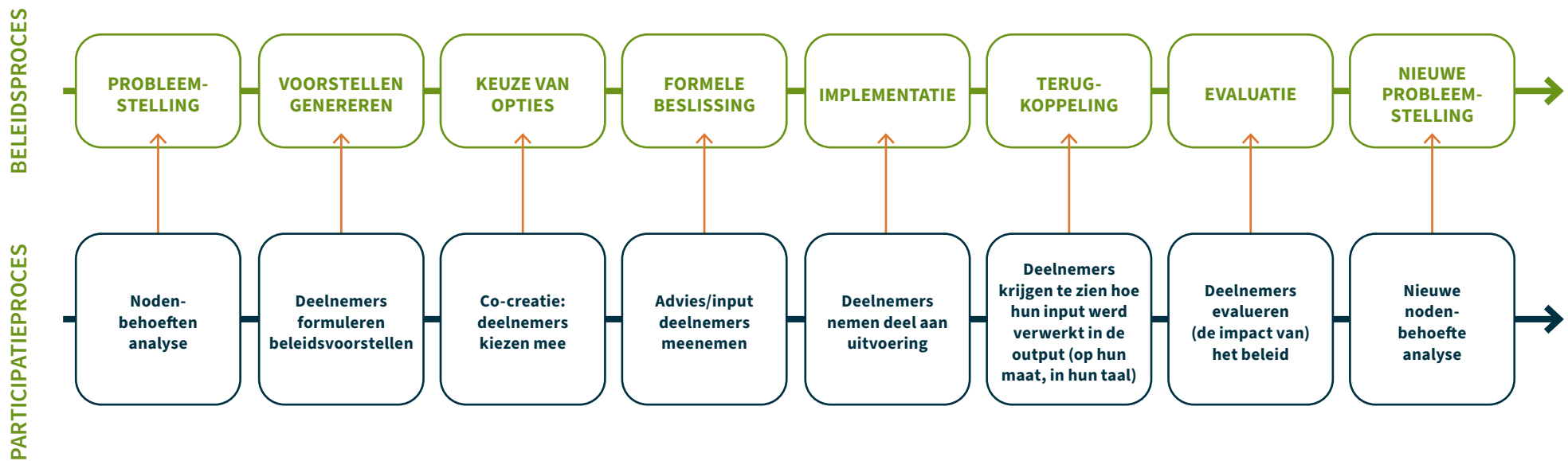

In welke fase(s) van het beleidsproces wil je kinderen en jongeren betrekken?

- Uit welke fases bestaat jouw beleidsproces?
- In welke fases betrek je kinderen en jongeren? En waarom?

Elke fase leent zich tot het betrekken van kinderen en jongeren. **Het is niet noodzakelijk om kinderen en jongeren in elke fase te betrekken.** Er is uiteraard sprake van schijnparticipatie wanneer kinderen en jongeren pas betrokken worden, nadat de beslissingen al genomen zijn en er geen ruimte meer is voor wijzigingen. We merken op dat kinderen en jongeren vaak uit de boot vallen bij de zoektocht naar oplossingen, bij het geven van feedback en bij de evaluatie van beleid. Kinderen en jongeren kunnen hier echter ook een relevante en interessante bijdrage aan leveren.

Onderstaand tweepijlenmodel toont **de wisselwerking tussen beleidsproces en participatieproces:**

De Vlaamse Jeugdraad geeft beleidsmakers in zijn [Advies 1509 over beleidsparticipatie van jongeren](#) de volgende aanbeveling:
“Maak bij het begin van elk beleidsproces een participatieplan op dat jongeren in elke stap van het beleidsproces betreft.”

“ Jongeren zijn al op verschillende manieren betrokken bij beleidsvorming. Maar uit onze gesprekken met jongeren en experts blijkt jammer genoeg dat deze betrokkenheid vaak stopt na een initiële adviesfase. Ze mogen niet bijdragen tot het verdere beleidsproces of krijgen geen informatie over wat hun inbreng oplevert. ”

Beleidsmakers van alle beslissingsniveaus moeten bij de start van een beleidsproces een participatieplan opstellen dat concreet beschrijft hoe jongeren aan elke fase hiervan kunnen participeren, en hoe en wanneer de organisatoren van het traject met hen communiceren. **Alleen door dit proces in te plannen en ook uit te voeren, kunnen beleidsmakers komen tot een eindbeslissing die (meer) gedragen wordt door het doelpubliek. (...)**

De Vlaamse overheid moet, ondersteund door het jeugdwerk, een toolkit samenstellen met tips, tricks en concrete activiteiten, en die verspreiden onder lokale overheden en andere instanties die werken met jeugdparticipatie. Een beleidsproces is uiteraard niet voorbij wanneer de beslissing is genomen: **de bijdrage van jongeren moet ook voelbaar zijn bij de uitvoering. Zo kunnen beleidsmakers op meer steun van jongeren rekenen bij de implementatie.** Beleidsmakers moeten jongeren actief opzoeken om hun mening te vragen in de verschillende stappen van het beleidsproces. Zij zijn immers niet altijd op de hoogte van mogelijke inspraakmomenten en vaak is de drempel om naar een beleidsmaker te stappen nog erg hoog. **Rechtstreekse dialoog met jongeren werkt drempelverlagend en zal wederzijds respect en begrip doen groeien.** Tenslotte zal de uiteindelijke beslissing ook veel evenwichtiger zijn.”

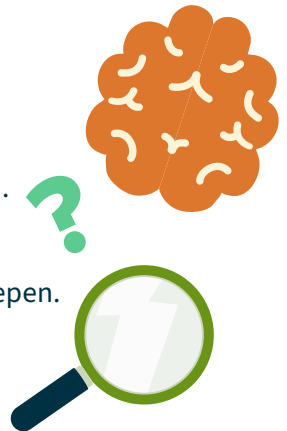
Welke rol hebben de betrokken kinderen en jongeren?

- **Werden kinderen en jongeren al betrokken bij dit onderwerp? Welke rol kregen ze toen?**
- **Welke rol willen kinderen en jongeren opnemen?**
- **Wat ga je als beleidsmedewerker doen met de input van kinderen en jongeren?**

Niet iedereen verstaat hetzelfde onder participatie. Het is belangrijk dat de verwachtingen van alle betrokkenen over het participatieproces bevroegd en gedeeld worden. Door verwachtingen en interpretaties te bespreken en op elkaar af te stemmen, verminder je het risico op ontgoochelingen, negatieve ervaringen, uitval, enzovoort.

Een participatieproces is voor jou geslaagd als kinderen en jongeren ...

- **mee weten:** kinderen en jongeren zijn goed geïnformeerd over die zaken die hen aanbelangen.
- **mee denken:** kinderen en jongeren denken zelf ook na over dingen die hen aanbelangen. Ze doen dit vanuit hun eigen ervaringswereld.
- **mee praten:** kinderen en jongeren vertellen over hun ervaringen en meningen, zowel met leeftijdsgenoten als met volwassenen.
- **mee beslissen:** kinderen en jongeren nemen een beslissing, alleen, samen met jou als beleidsmedewerker of met andere belangengroepen.
- **mee doen:** eens de beslissing is genomen, worden kinderen en jongeren betrokken bij de uitvoering ervan.
- **mee evalueren:** kinderen en jongeren gaan mee na in hoeverre de verwachte doelstelling is bereikt en hoe het beter kan.

De beleidscontext, de concrete maatschappelijke uitdaging waarrond je aan de slag gaat en de openstaande vragen, zullen grotendeels bepalen welke rol kinderen en jongeren krijgen in het participatieproces. Het is echter ook zinvol om de rollen en verwachtingen samen met de betrokken kinderen en jongeren te bespreken. Zij kunnen aangeven welke rol zij zien zitten, wat hun capaciteiten zijn en wat hen interesseert. Neem een open houding aan en sta open voor hun input. Wanneer is het proces voor jou en de betrokken kinderen en jongeren geslaagd? Communiceer hierbij duidelijk over de ruimte om concrete veranderingen in beleid te realiseren en de duurtijd van het beleidsproces.

Behoed je voor schijnparticipatie. Vermijd om ...

- de mening van kinderen en jongeren pas te vragen als de beslissingen al genomen zijn.
- na een participatieproces niets te doen met de stem van kinderen en jongeren.
- participatie te gebruiken om aan de eigen belangen tegemoet te komen of omdat het gewoon goed klinkt.

VN-Kinderrechtencomité, Algemene Commentaar nr. 12:

“**Respectvol:** er moet respectvol omgegaan worden met de visie van kinderen en jongeren en er moet ruimte gemaakt worden voor hun eigen ideeën en activiteiten.”

Welke vorm(en) kies je voor het participatieproces?

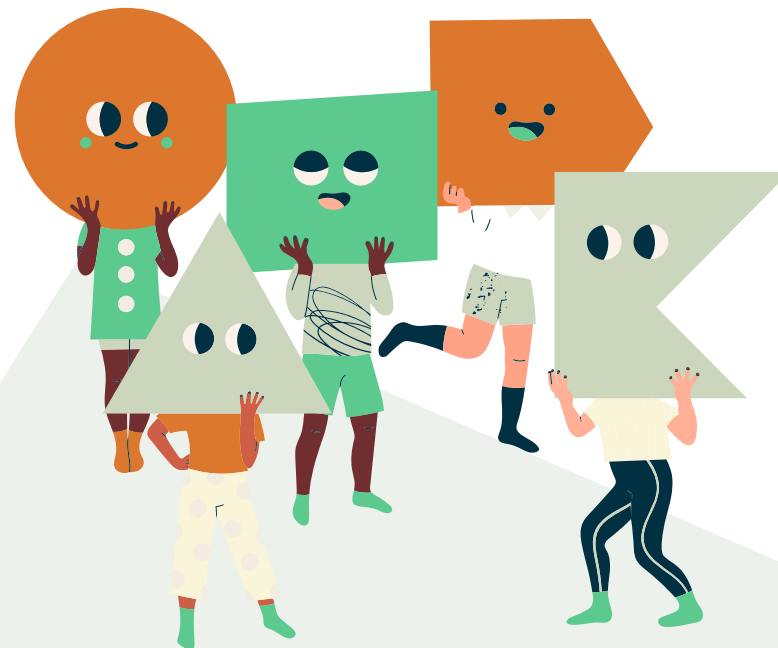
- Hoe wil je kinderen en jongeren betrekken?
- Sluit de gekozen vorm aan bij de leefwereld van kinderen en jongeren?

Onderzoek toont aan dat er een verhoogde interesse van jongeren is in informele of niet-conventionele vormen van beleidsparticipatie, zoals het opzetten en ondertekenen van petities, deelnemen aan betogingen, 'consumentenactivisme', etc. Ga na op welke manier kinderen en jongeren zelf betrokken willen worden, en bekijk of het participatieproces dat je voor ogen hebt, hen ook aantrekt. Vanuit kinderrechten is het belangrijk dat kinderen en jongeren steeds de kans krijgen om te participeren, maar ook om niet te participeren. Hoe groter de aansluiting bij hun eigen leefwereld, hoe meer zij participatie als een meerwaarde kunnen ervaren.

Je kan ervoor kiezen om ...

- een afzonderlijk participatieproces te organiseren met kinderen en jongeren of hun vertegenwoordigers
- of kinderen en jongeren of hun vertegenwoordigers te betrekken samen met volwassenen of andere doelgroepen in een gemengd proces.
- of afzonderlijke processen te organiseren.

Organiseer je afzonderlijke participatieprocessen voor kinderen en jongeren enerzijds en andere doelgroepen anderzijds? Dan is het interessant om beide processen op elkaar te laten inhaken.

Wanneer participatiemomenten gepland zijn met volwassenen, kunnen kinderen en jongeren hier ook aan deelnemen.

Hierbij is het essentieel dat ...

- kinderen en jongeren ook zelf thema's op de agenda kunnen zetten.
- de input van kinderen en jongeren in overweging genomen wordt en doorweegt op de uiteindelijke beslissing.
- kinderen en jongeren professioneel ondersteund worden, bv. door hun organisatie of een beleidsmedewerker.
- er rekening gehouden wordt met het tijdstip en de locatie van de bijeenkomst: een vergadering in Brussel tijdens de schooluren zal in veel gevallen onmogelijk zijn of kinderen en jongeren afschrikken.
- er bewustzijn is dat dit voor veel kinderen en jongeren niet aantrekkelijk of zelfs mogelijk is.

Ter illustratie:

- Wanneer er bijvoorbeeld een stuurgroep wordt opgericht met personen met verschillende expertise en belangen, kunnen hiervoor ook kinderen en jongeren uitgenodigd worden.
- Wanneer een infomoment georganiseerd wordt voor de algemene bevolking rond een beleidsproces, kan ervoor gezorgd worden dat ook kindvriendelijke informatie wordt aangeboden.

Tips

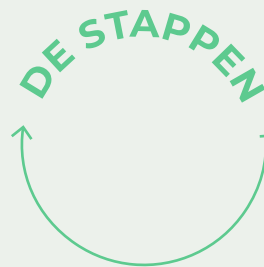
Voorbeelden van vormen van beleidsparticipatie van kinderen en jongeren:

- De Raad van Europa publiceerde in 2018 een [studie over innovatieve vormen van jongerenparticipatie in beleidsvorming](#).

STAP 4 HET PARTICIPATIEMOMENT VORMGEVEN

- Plan en faciliteer je het participatiemoment zelf of besteed je dit (gedeeltelijk) uit?
- Hoe informeer je kinderen en jongeren?
- Welke methodieken gebruik je om de doelstelling te bereiken?

5 EVALUEREN EN TERUGKOPPELEN

3 HET PARTICIPATIEPROCES UITTEKENEN

1 DE MAATSCHAPPELIJKE UITDAGING BEPALEN

2 DOELGROEP BEPALEN EN BEREIKEN

Plan en faciliteer je het participatiemoment zelf of besteed je dit (gedeeltelijk) uit?

- Over welke expertise en vaardigheden beschikken jij en je collega's?
- Welke externe begeleider zou geschikt kunnen zijn?
- Kunnen kinderen en jongeren zelf bepaalde faciliterende rollen op zich nemen? Bv. de rol van voorzitter, verslaggever ...

Het is belangrijk om goed na te denken over wie het proces zal begeleiden. Bij de concrete opmaak van het proces heb je de keuze of je zelf als begeleider het participatieproces uitrolt of je het uitbesteedt. Dit zal afhangen van verschillende factoren:

- heb je de nodige vaardigheden om het proces zelf te begeleiden?
- heb je hier zelf de tijd voor in je beleidsproces?
- zijn er middelen voorzien om een externe begeleider in te schakelen?

Kies je ervoor om zelf het participatiemoment uit te werken en te begeleiden? Denk dan na of je versterkt kan worden door partners, zowel binnen als buiten de Vlaamse overheid. Besteed je het volledige proces uit? Uitvoering door een externe partner betekent niet noodzakelijk dat je geen rol speelt in de uitvoering. Als beleidsmedewerker blijf je natuurlijk de eindverantwoordelijke. Van in het begin moet duidelijk zijn wat er juist van het participatiemoment en van de begeleider verwacht wordt. Er is in Vlaanderen heel wat expertise in procesbegeleiding en begeleiding van participatieprocessen voorhanden.

VN-Kinderrechtencomité, Algemene Commentaar nr. 12:

“Ondersteuning: volwassenen die participatie van kinderen en jongeren faciliteren moeten over voldoende voorbereiding, vaardigheden en opleiding beschikken hiervoor. Ook kinderen en jongeren kunnen betrokken worden als trainers of facilitators om participatie te promoten en moeten daar ook voldoende opleiding en ondersteuning voor kunnen genieten.”

Ook zijn er organisaties die zelf participatief werken met hun leden en/of doelgroep, met betrekking tot hun thema's. Denk bijvoorbeeld aan:

- [de procesbegeleiders van de Vlaamse overheid](#). Ze begeleiden (groepen) Vlaamse beleidsmakers in participatieve projecten en adviseren over de inzet van werkvormen. Het voordeel is dat ze een externe en onafhankelijke blik kunnen bieden en toch expertise hebben over het werken binnen een overheidscontext.
- middenveldorganisaties in Vlaanderen met diverse expertise in beleidsparticipatie van kinderen en jongeren. Voorbeelden zijn: [Kind & Samenleving](#), [Bataljong](#) (lokaal beleid), [Globelink](#), de [Ambrassade](#) ([WAT WAT](#), [Vlaamse Jeugdraad](#), [Waddist](#)), ... Ook bij de Vlaamse hogescholen en universiteiten is er veel expertise.
- organisaties die zelf participatief werken met hun achterban met betrekking tot het onderwerp waarrond ze werken, waaronder ook kinderen en jongeren. Voorbeelden zijn: [Netwerk tegen Armoede](#), [Cachet vzw](#) (jeugdhulp), ...
- procesbegeleiders in Vlaanderen met een expertise in participatie, cocreatie, sociale innovatie, etc. Denk bijvoorbeeld aan Twisted Studio, Levuur, IDrops, etc.

Bij de keuze voor een externe partner, zijn enkele overwegingen belangrijk:

- **Vermijd begeleiders met een (expliciete) machtspositie** ten opzichte van kinderen en jongeren. Zoek naar neutrale personen om die rol op te nemen. Wanneer je de bevraging bijvoorbeeld in een schoolcontext laat plaatsvinden, kies je beter niet de leerkracht als begeleider. In klascontexten staat de leerkracht vaak expliciet boven de leerlingen en oefent gezag uit.
- **Welke rollen kunnen kinderen en jongeren zelf opnemen in het participatieproces:** kan er gewerkt worden met een wisselende voorzitter of kan je het verslag (gedeeltelijk) uit handen geven aan de betrokken kinderen en jongeren? Hoe zien de kinderen en jongeren dit zelf?

Ook als je het participatieproces niet zelf begeleidt, kan je samen met de begeleiders zoeken naar **een rol voor jezelf:**

- Observeer het proces of help bij het verslag. Dit laat toe om mee te zijn met hoe het proces verliep.
- Sta mee in voor het informeren van kinderen en jongeren en antwoord op inhoudelijke vragen die optreden tijdens het proces.
- Ondersteun de begeleider bij de uitvoering.

Hoe informeer je kinderen en jongeren?

- Hoe informeer je kinderen en jongeren over het onderwerp?
- Welke informatie is nodig voor kinderen en jongeren om te participeren?
- Wie schakel je in om de kinderen en jongeren te informeren?

Beleid gaat veelal over complexe onderwerpen en bijhorend vakjargon. Maak gerichte keuzes: welke informatie is noodzakelijk voor een kind of jongere die niet vertrouwd is met het onderwerp om te kunnen participeren? Voor welke rol of methodiek je ook kiest, goed informeren ligt aan de basis van elk participatieproces.

Informeert gericht

- Deel de noodzakelijke achtergrondinformatie.
 - Kijk nog eens kritisch naar de maatschappelijke uitdaging waarmee je aan de slag wilt gaan: is het nodig om dit verder af te bakenen?
 - Welke concepten moeten de kinderen en jongeren kennen?
 - Welke informatie over de maatschappelijke uitdaging is belangrijk?
- Geef een inkijk in het beleid- en participatieproces.
 - Benoem ook de randvoorwaarden en beperkingen, zoals bijvoorbeeld het budget, de politieke context, de regelgeving en de timing van het proces.
- Scherp de kinderen en jongeren hun vaardigheden aan.
- Vertel aan kinderen en jongeren dat alles verandert in de samenleving, en dat niets moet blijven zoals het nu is. Je zet zo in op toekomstdenken.
- Leer hen denken vanuit de discipline die nodig is om met de beleidsvraag aan de slag te kunnen gaan.

Om goed te informeren, moet je ook luisteren. Welke vragen hebben kinderen en jongeren zelf nog? Zorg dat kinderen en jongeren ook zelf ruimte krijgen om hun vragen te stellen.

Hoe pak je het aan

- Gebruik geen academische termen of vaktaal.
- Vereenvoudig zonder de inhoud te simplificeren.
- Test bij een groep kinderen en jongeren die deel uitmaken van je doelgroep of zij de informatie begrijpen.
- Maak het visueel: gebruik foto's en video's.
- Laat de betrokken minister of beleidsmaker aan het woord.
- Ga op stap. Als het bijvoorbeeld over ruimtelijke ordening gaat, kan je bijvoorbeeld samen de ruimte ervaren.

VN-Kinderrechtencomité, Algemene Commentaar nr. 12:

“**Transparant en informatief:** er moet voldoende informatie worden verschaft over het thema, procedures en mogelijke gevolgen van het participeren door kinderen en jongeren en rond het recht op het vormen en uiten van een mening.”

Welke methodieken gebruik je?

- **Sluiten de methodieken aan bij de competenties van de betrokken kinderen en jongeren?**
- **Gebruik je ook niet-talige methodieken?**
- **Hoe hou je rekening met de dynamieken in de groep?**

Goed nieuw: je hoeft dit niet helemaal zelf te bedenken, er bestaat al veel! In Vlaanderen en daarbuiten is heel wat expertise te vinden over methodieken, tools en inspirerende praktijken die je op weg kunnen zetten.

Je kan bestaande methodieken aanpassen aan de noden van jouw proces. Speel in op wat de groep interesseert, wat de groep kan en waar ze zelf klaar voor is. Werken met kinderen en jongeren, vraagt extra flexibiliteit. Hou altijd een paar extra ideeën achter de hand, spring in op de situatie en pas aan waar nodig. Er is geen “one-size-fits-all”. Je kan ook aan de groep zelf vragen hoe ze aan de slag willen gaan.

Er bestaan methodieken **aangepast aan de beleidsfase** waarin je je bevindt:

- **Een brainstorm faciliteren**
 - Pizza bakken: iedereen schrijft op een kartonnen bordje een situatie of probleem. De andere kinderen en jongeren schrijven op een (papieren) ingrediënt hoe ze zouden reageren op die situatie of hoe ze een probleem zouden aanpakken, en leggen dit op de pizza. Op het einde bekijkt iedereen welke ingrediënten - met bijhorende input - er op z'n pizza ligt. Dit kan in groep worden besproken, alvorens de 'ideale' pizza wordt gebakken in de oven.
 - De boom: de kinderen en jongeren vertrekken vanuit een woord, dat op de stam van de boom geschreven wordt. Vervolgens tekenen ze vier takken, waarop ze associaties met het eerste woord schrijven. Iedere tak krijgt vijf vertakkingen, waarbij weer associaties worden geschreven op het woord van de tak (en niet van de stam). De boom kan verder vertakken, maar kan ook bv. bladeren of vruchten krijgen.
- **Prioriteiten bepalen**
 - Diamond ranking: de kinderen en jongeren moeten negen of twaalf ideeën voor oplossingen rangschikken in een ruit (diamond). Bovenaan komt het idee dat het kind of de jongere het meest interessant, belangrijk of best vindt, en helemaal onderaan komt het meest onbelangrijke of oninteressante idee. Ga in gesprek met de kinderen en jongeren over de keuze die ze maakten, waarom ze deze volgorde kozen en wat ze hier moeilijk en makkelijk aan vonden. Vervolgens gaan de kinderen en jongeren hun diamond ranking aan elkaar uitleggen, en proberen ze een gezamenlijke diamond ranking te maken op basis van ieders argumenten.
- **Ervaringen van kinderen en jongeren in kaart brengen**
 - De kinderen en jongeren krijgen een stapel tijdschriften waarin ze op zoek kunnen gaan naar prentjes. Met de prentjes maken ze een collage die hun ervaringen en verwachtingen t.o.v. het thema voorstelt. Ze verklaren hun collage aan de rest van de groep.

De methodieken zijn een middel, en geen doel op zich. Luister naar de verhalen die naar boven komen.

Zorg bij de keuze en uitwerking van de werkvormen voor een gelijkwaardige deelname van alle kinderen en jongeren. Niet alle kinderen en jongeren kunnen even goed verbaal hun mening geven, en ook de groepsdynamiek kan een impact hebben op hoeveel kinderen en jongeren hun mening durven geven.

Enkele tips:

Zet voldoende in op ijsbrekers en energizers voor, tijdens en na activiteiten. Link ze aan het onderwerp van het beleidsproces. Ze maken de betrokken kinderen en jongeren meteen warm voor het onderwerp en kunnen machtsdynamieken doorbreken. Hou bij je keuze steeds rekening met elementen zoals cultuur, gender, fysieke mogelijkheden en groepsdynamiek:

- Een uitgebreid overzicht van ijsbrekers en energizers vind je onder andere op de website van [Salto-Youth Support](#) en in het [overzicht van werkvormen van de Ambrassade](#).
- Ga aan de slag in kleinere groepen, of verdeel je groep in meerdere groepjes.
- Verdeel de rollen: wie neemt er verslag, wie gaat voor de hele groep het idee voorstellen, wie maakt het voorstel visueel ... Door rollen te verdelen zorg je ervoor dat iedereen kan bijdragen, en dat er minder competitie is tussen de betrokken kinderen en jongeren om het woord te krijgen.
- Gebruik non-verbale expressievormen, zoals tekenen, een maquette bouwen...
- Voorzie ook individuele participatievormen: niet alles hoeft altijd in groep besproken te worden.
- Benadruk dat niet iedere bijdrage perfect moet zijn: laat de groep weten dat alle ideeën welkom zijn, en dat ze niet perfect moeten zijn alvorens ze uitgesproken mogen worden.

VN-Kinderrechtencomité, Algemene Commentaar nr. 12:

“**Vrijwillig:** deelname moet vrijwillig zijn en er moet in alle fases de mogelijkheid zijn om zich terug te trekken.”

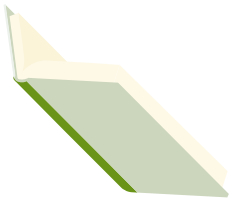
“**Respectvol:** er moet respectvol omgegaan worden met de visie van kinderen en jongeren en er moet ruimte gemaakt worden voor hun eigen ideeën en activiteiten.”

“**Kindvriendelijk:** de omgeving en methodes moeten afgestemd zijn op hun capaciteiten. Er moet ook voldoende ruimte en tijd voorzien worden zodat kinderen en jongeren zich performant kunnen voorbereiden en de kans en zelfvertrouwen hebben om zich te uiten. Ook moet er rekening gehouden worden met het feit dat verschillende kinderen en jongeren andere noden hebben wat betreft ondersteuning en methode.”

“**Veilig en met oog voor risico's:** volwassenen die met kinderen en jongeren werken, hebben de verantwoordelijkheid om maatregelen te nemen zodat de risico's op geweld, uitbuiting of andere negatieve gevolgen, die zouden kunnen samenhangen met de participatie van kinderen en jongeren, zo klein mogelijk gehouden worden.”

Nog meer interessante bronnen:

- Bataljong: [overzicht van inspraak- en participatiemethodieken](#)
- SAAMO: verzameling methodieken in de '[Participatiehefboom: Handvatten](#)'
- Vlaamse Vereniging voor Steden en Gemeenten: publicatie met een [verzameling van 45 methodieken](#), aangepast aan het participatiedoel
- Mobiel 21: draaiboek voor participatieprocessen op wijkniveau
- Kind en Samenleving: [downloadbare inspraaktools m.b.t. kindgerichte publieke ruimte](#)
- JES Stadslabo: [Lomap](#): een smartphone app en fotografielool waarmee kinderen en jongeren op een leuke en intuïtieve manier, hun mening kunnen geven over een buurt of stad.
- Children's Services Network and Local Government Information Unit (Verenigd Koninkrijk): [tips om sociale media in te zetten in je participatieprocessen](#)
- De Bernhard van Leer stichting: [paper met ideeën om jonge kinderen \(- 6 jaar\) een actieve rol te geven bij het ontwerp en de ontwikkeling van ruimte voor kinderen binnen en buiten de schoolmuren.](#)
- Bataljong: [hackaton als participatiewerkvorm](#)
- Serious lego play: [anders leren denken met LEGO](#)
- Jongeren in het Vlaams parlement: [Kinderrechtendag](#)
- [Ethical Research Involving Children \(ERIC\)](#) geeft inzicht in en tips over de ethische dimensie van participatief onderzoek doen met kinderen en jongeren.

STAP 5 EVALUEREN EN TERUGKOPPELEN

- Hoe ga je het participatieproces evalueren met je collega's en met de betrokken kinderen en jongeren?
- Welk effect heeft het participatieproces gehad op jouw huidig gedrag, denken en houding? En op de betrokken kinderen en jongeren?
- Hoe koppel je de impact van het participatieproces terug naar de betrokken kinderen en jongeren?
- Welke opportuniteit en nood aan een nieuw participatieproces komen er naar boven?

4
HET
PARTICIPATIEMOMENT
VORMGEVEN

DE STAPPEN

1
DE MAATSCHAPPELIJKE
UITDAGING BEPALEN

2
DOELGROEP BEPALEN EN
BEREIKEN

3
HET PARTICIPATIEPROCES
UITTEKENEN

Hoe ga je het participatieproces evalueren met je collega's en met de betrokken kinderen en jongeren?

- Hoe ga je het participatieproces evalueren met de betrokken kinderen en jongeren?
- Wat verliep goed? Wat heb je bereikt? Wat kon beter? Wat zou je een volgende keer anders doen en hoe?
- Welke kansen zie je om in de toekomst kinderen en jongeren te betrekken?
- Op welke manier zorg je ervoor dat de geleerde lessen optimaal gedeeld worden binnen (en buiten) je organisatie en hier in de toekomst op verder kan bouwen?

Na afloop van een participatieproces is een evaluatie noodzakelijk.

- Calculeer voldoende tijd in: een grondige evaluatie zorgt voor een vlotter volgend participatieproces.
- Plan aan het begin van het participatieproces al een evaluatie in.
- Neem er alle stappen weer bij en blik terug. Het invuldocument kan een handig hulpmiddel zijn.
- Schrijf leerlessen op voor de toekomst.

Evaluatie hoeft niet enkel op het einde te gebeuren. Ook tijdens het proces zijn er een heleboel kansen. Evalueer participatiemomenten samen met de betrokken kinderen en jongeren. Hun mening is waardevol en versterkt je in de toekomst. Veelal wordt de keuze gemaakt voor een vragenlijst, op papier of digitaal. Maar er zijn ook veel creatieve en mondelinge manieren. Laat bij evaluatiemethodieken ook ruimte voor kinderen en jongeren die niet wensen te antwoorden of het antwoord niet weten. Ook hier spelen machtsverhoudingen die het kinderen en jongeren soms moeilijker maken om hun mening te geven.

Evaluëren is noodzakelijk, maar niet voldoende.

Wat ga je doen met de conclusies van je evaluatie? Uit iedere ervaring valt iets te leren, ook als het participatieproces niet liep zoals je had verwacht of gehoopt. Gebruik deze leerervaringen als basis om meer voorbereid te zijn voor volgende participatieprocessen.

Tips

Enkele methodieken die je kan gebruiken bij een evaluatie met je collega's en externe partner(s):

- Een **SWOT analyse**: evalueer de sterktes, zwaktes, kansen en bedreigingen van een project of organisatie voor je strategische planning. Op de website van de Vlaamse overheid vind je een [heldere toelichting van de methodiek van een SWOT-analyse](#).
- Een **SOAR analyse**: focus op de positieve aspecten van een project en evalueer de sterke punten, ambities, kansen en resultaten van het proces. Op de website van de federale overheid vind je [een duidelijk overzicht van de werkwijze](#).
- **Waarderend onderzoek of appreciative inquiry**: vertrek bij de evaluatie vanuit wat wel goed loopt. Bij deze methodiek denk je na over vier aspecten: ontdek (wat werkt goed?), droom (welke processen zouden in de toekomst goed kunnen werken?), ontwerp (plan en prioriteer de processen die goed zouden werken) en neem actie (implementeer het voorgestelde ontwerp).
- **Forward failing**: deel je faalervaringen en leer ook uit de ervaringen van anderen. Er valt altijd te leren uit jouw eigen of iemand anders' faalervaringen en risico's horen nu eenmaal bij een vernieuwende aanpak.

Er bestaan **verschillende methodieken** om het participatieproces te evalueren met de betrokken kinderen en jongeren. Enkele voorbeelden:

- **Stellingen**: maak gebruik van rode (niet akkoord) en groene (akkoord) kaartjes en werp verschillende stellingen op waarop de groep kan antwoorden.
- **De evaluatie-barometer**: bij iedere stelling nemen de kinderen en jongeren een plek in in de ruimte. Als ze akkoord gaan met de stelling, staan ze bv. helemaal links, gaan ze niet akkoord, helemaal rechts. Ga met hen in gesprek over de positie die ze ingenomen hebben.
- **De boomstam**: iedereen krijgt een tekening van een boomstam. Het is de bedoeling dat de kinderen en jongeren een boom tekenen die hun gevoel over de voorbije dag weergeeft.
- **Vuilniszak, reiskoffer en schatkist**: alle kinderen en jongeren schrijven drie zaken op papiertjes. Op het papiertje voor de vuilniszak schrijven ze wat tegenviel en ze zo snel mogelijk willen vergeten. Op het papiertje voor de reiskoffer schrijven ze iets dat ze geleerd hebben tijdens het participatiemoment en zullen meenemen. Op het papiertje voor de schatkist schrijven ze iets dat ze leuk vonden.

Je vindt meer evaluatiemethoden in de [werkvormendatabank](#) van De Ambrassade.

Welk effect heeft het proces van het participatieproces gehad op jouw huidig gedrag, denken en houding? En op de betrokken kinderen en jongeren?

- **Wat is er veranderd in je gedrag, denken en houding door het participatieproces?**
- **Wat is er veranderd in het gedrag, denken en houding van de betrokken kinderen en jongeren door het participatieproces? Hoe ga je hierover met hen in gesprek?**
- **Waarin willen jullie verder groeien? Welke coaching, ondersteuning of vorming kan helpen?**

Door te reflecteren over de impact van het project op jouw gedrag, denken en houding, word je soms bevestigd in wat je al deed of merk je soms op dat er kleine veranderingen zijn gebeurd, waarvan je je niet steeds bewust bent.

Omschrijf de effecten die je ondervindt na afloop van het proces op gedrag, denken en houding van jezelf en de betrokken kinderen en jongeren.

Hoe koppel je de impact van het participatieproces terug naar de betrokken kinderen en jongeren?

- Hoe zal je communiceren over wat er met de input van de kinderen en jongeren is gebeurd, en wat de impact was van het participatieproces?
- Heb je een zicht op de manier waarop de betrokken kinderen en jongeren op de hoogte willen gehouden worden? Hoe ga je dit bevragen?
- Hoe ga je communiceren over hun input die niet of maar gedeeltelijk in overweging werd genomen?
- Wanneer en hoe ga je tijdens het participatieproces tussentijds terugkoppelen?

Participatie stopt niet na afloop van het participatiemoment.

Kinderen en jongeren hebben het recht om te weten wat er met hun input is gebeurd, ook als deze niet tot directe verandering heeft geleid. Terugkoppeling over de resultaten en wat al dan niet werd opgenomen in het beleid mag niet over het hoofd gezien worden. De kinderen en jongeren hebben net als de organisatoren veel geïnvesteerd in het project. Ze verwachten dan ook verantwoording naar wat er met hun inbreng zal gebeuren.

Een beleid dat telkens terugkoppelt, zal er vaker in slagen kinderen en jongeren een gevoel van waardering mee te geven en het vertrouwen in het beleid en de democratie te vergroten.

Transparantie kan de betrokken kinderen en jongeren ook motiveren om in de toekomst nog aan participatie-initiatieven deel te nemen. De wijze waarop de terugkoppeling gebeurt, kan je samen met de kinderen en jongeren vastleggen. Bedenk samen met de betrokken kinderen en jongeren welke vorm van terugkoppeling over het proces en de beleidsbeslissing het meest geschikt is en hoe je die wil communiceren naar de opdrachtgever. Kies je bijvoorbeeld voor een gedrukte tekst, een fotoalbum, een filmpje, een presentatie of een combinatie van verschillende vormen?

Binnen de Vlaamse Overheid werden [richtlijnen en goede praktijken voor communicatie](#) samengebracht. Hier wordt het nog duidelijker: een communicatiemedewerker betrekken is essentieel in het participatieproces.

Enkele tips:

- Maak gebruik van infographics, fotoreportages of videomateriaal op maat van kinderen en jongeren.
- Vertrek vanuit sterke verhalen en laat een storyteller aan de slag gaan met deze vraag.
- Maak een grootschalige campagne om alle kinderen en jongeren te informeren. Denk bijvoorbeeld aan Karrewiet of aan het platform WAT WAT, een online platform met artikelen waar jongeren informatie, advies en hulp vinden over allerlei thema's.

Voor kinderen en jongeren betrokken bij een participatieproces is het niet alleen relevant om te weten wat met hun input werd gedaan op (relatief) korte termijn, maar ook welke impact deze beleidsbeslissing of -maatregel (op lange termijn) had.

Vraag aan de betrokken kinderen en jongeren zelf of ze hiervan op de hoogte willen blijven, en op welke manier ze het liefste hebben dat dit gebeurt. Hou er rekening mee dat er heel wat tijd kan verstrijken na het participatieproces vooraleer je meer kan vertellen over de impact die het op de lange termijn had. Wacht niet tot het einde van het participatieproces om terug te koppelen. Je kan dit ook al doen over kleine stappen en tussentijdse resultaten in het proces.

VN-Kinderrechtencomité, Algemene commentaar nr. 12:

“**Met rekenschap achteraf:** er wordt achteraf teruggekoppeld op wat voor manier er rekening gehouden is met de visie van kinderen en jongeren”.

Welke opportuniteit en nood voor een nieuw participatieproces komen er naar boven?

In het participatieproces zijn beslist een heleboel zaken naar boven gekomen. Sommige gaven rechtstreeks richting aan je beleid, andere wil je verder uitdiepen.

Het kan de start zijn van een nieuw participatieproces.

En zo is de cirkel rond.

KENNISCENTRUM KINDERRECHTEN
[WWW.KEKI.BE](http://www.keki.be)

De participatiecirkel werd ontwikkeld in het kader van het project
REFLECTOR 2.0: beleidsparticipatie als katalysator voor een VO-breed jeugd- en kinderrechtenperspectief

